

Arne Jon Isachsen

SOMMERBREV

Juli 2009

NORSKE VELFERDSLØSNINGER

Hva er viktigst – å ha rett eller at det blir rett? Hva skal til for at det blir rett? Dialog eller ferdige løsninger? Troen på at norske velferdsløsninger er av generell gyldighet og således av verdi for andre land, er ikke den både pompøs og latterlig? Eksport av en idé snarere enn av løsninger har mer for seg.

Jeg har været mitt land utro. Årets sommerbrev er ikke unnfanget på sykkel fra Geilo til Kongsberg eller fra Oslo til Helgeroa. Årets brev er modnet frem syklende langs svaiende enger, omkranset av røde valmuer, hvite prestekrager og blåklokker – Norge i rødt, hvitt og blått? Nei. På flatene på Gotland sykler vi, denne vakre øya en halvtimes flytur sydøst for Stockholm. Med sin rike historie og sine nær hundre steinkirker.

Habermas er åtti år

På sykkel grunner jeg over noe jeg hørte i radioen lille St. Hans aften. En forsker i FAFO ble intervjuet i forbindelse med 80-årsdagen til den tyske filosofen Jürgen Habermas, kanskje den største av de nålevende sådanne. Habermas er opptatt av *dialogen*, dvs. la de ulike synspunktene komme frem som det lyttes til, der målet ikke er å *ha* rett, men at det *blir* rett. Mot slutten av programmet spør intervjueren om hvordan det er å arbeide i FAFO mer generelt. Det er veldig spennende, forteller den intervjuede, for der er det å *eksportere norske velferdsløsninger til andre land* en viktig del av jobben.

Jeg stusser.

Er dette i Habermas' ånd? Eksport av norske velferdsløsninger høres ikke ut som noen åpen dialog der synspunkter understøttes av solide resonnementer og analyser, der evnen til å lytte er minst like viktig som evnen til å snakke. Og der målet er at atferd over tid endres i en

retning som tjener dem til beste som bor i landet. At det *blir* rett. Norge, høres det ut for, har alt gjort jobben. Velferdsløsningene er funnet. Hva som gjenstår er det noe enklere, å eksportere dem.

Med eksport av norske velferdsløsninger følger et ukjent antall millioner kroner. Samt et ukjent antall norske byråkrater og forskere som alle ser frem til meningsfylt innsats for å hjelpe dem der ute. Som ikke har sett lyset – de norske velferdsløsningene. Eksperter kaller vi dem, alle de velmenende, langt hjemmefra. Som har løsninger på andre lands velferdsproblemer med seg i kofferten.

Naive nordmenn

Hvordan går det an, undrer jeg, å bli så selvgod å tro at Norge, en liten fjert i det kalde nord med mindre enn fem millioner innbyggere, har en modell for det gode samfunn som land i Afrika kan ha noen som helst nytte av? Å skulle eksportere *løsninger* som er tilpasset det norske folk, dets historie og geografi, og som i mange tilfeller har uheldige sidevirkninger vi sliter med å luke ut, som høyt og stigende sykefravær, toppfart i økning av antall uføretrygdede, ungdom hvis karrierevei er trygdemottakerens, osv. er ikke det temmelig naivt? Men når millioner av kroner følger med, er det klart at de på den andre siden, de potensielle mottakerne av alle disse pengene, stiller seg meget velvillige til en samtale om temaet, hva kan den norske velferdsmodellen gjøre for meg?

Men hva er det å hente for *oss*? Hvem i Norge har glede av denne eksporten? Og på hvilke måter? Tykkhudede – ikke tykkhodede – idealister synes å stå bak. Med panser som et nesehorn preller alle motforestillinger av. Det samme budskapet forkynnes, uansett hvor nedslående resultatene er. "Look to Norway". Vi kan velferd. Generell velferd. Global velferd.

Mer velferd

"Mer velferd", snakker norske politikere ofte om. Et underlig begrep. Hvem skal levere denne velferden? Hvem skal motta den? Hva er passende mengde velferd? Kan det bli for mye? Neppe, når mer alltid fremstår som bedre.

"Imitation is the highest form of flattery", sier engelskmennene. Det å se at andre land adopterer norske velferdsløsninger – tar etter hva vi driver på med – vil altså oppleves som en form for ros, uaktet at vi, gjennom våre millioner av gavekroner har korrumpert dem til nettopp det.

En annen grunn til eksportfremstøt av den norske velferdsmodell er alle de røde løpere som rulles ut for norske politikere og eksperter, når de med sjekkhefte i hånden ankommer utenlandske hovedsteder. Der regjeringssjefer og andre står klare med fyllepenn for signering av sjekkene. Svak for oppmerksomhet og smisking er vi alle. Men at den norske stat skal bruke milliarder av kroner for å tilfredsstille de få sitt behov for dette, virker lite rimelig.

Verdien av alternativer

”Let us make sure above all that it remains possible to give different answers”, sa Karl Popper, en annen stor filosof med tysk som morsmål. Østerriker var han, men ende opp ved London School of Economics and Political Science gjorde han. Hvorfor forskjellige svar? Fordi ingen har funnet ”the grail of ultimate wisdom”. Det finnes altså alternative løsninger på det meste. Troen på at norske velferdsløsninger er av generell gyldighet og således av verdi for andre land er både pompøs og latterlig.

Eksportere en idé – som demokrati eller folkestyre – kan muligens ha noe for seg. I så fall gjennom en form for dialog slik Habermas er talsmann for, snarere enn ved å åpne lommeboken – eller planboken, som svenskene sier – slik vi driver med. Ta Kina. Vil Kina være tjent med allmenn stemmerett der regjeringen utgår fra en folkevalgt nasjonalforsamling? Parlamentarisme kaller vi det. Eller en regjering som utpekes av en folkevalgt president som har en demokratisk valgt nasjonalforsamling å forholde seg til, som i USA og Frankrike. Hva passer for Kina? Når? Trengs en lengre periode der ”rule of law” fester seg før man drar et demokrati i gang? Hvordan kan eventuelt en overgang til demokrati finne sted? Ved at fraksjoner innen Kommunistpartier bryter ut og danner egne partier, dvs. innføring av demokrati fra toppen? Eller ved mer spontane reaksjoner i folkedypet der nye ledere fremstår som samler folk rundt seg og sine ideer?

Valg mellom alternativer er kvintessensen av et demokrati. Det er i Poppers ånd. Ha rom for ulike svar. ”There is more than one way to skin a cat”, som amerikanerne sier. Partier og leder som velges, men som ikke leverer, vil i neste omgang bli valgt bort. Det gir de styrende legitimitet. Et robust statsstyre fremkommer. Det borger for stabilitet. Fravær av stabilitet sliter de kinesiske ledere med i dag. Utviklingen av et ”harmonisk samfunn” står høyt på den kinesiske dagsorden. Mer velferd. Men det ser ikke ut til å gi Kommunistpartiet den nødvendige legitimiteten.

Eksport av en idé?

Eksport av en idé kan muligens ha noe for seg. Få folk til å tenke seg. Hva er best for oss? Et demokrati med kinesiske kjennetegn, vil det vokse frem i løpet av et par tiår? I så fall, hvordan vil disse kjennetegnene se ut? Eksport av løsninger derimot, har mindre for seg. Uaktet de gode hensiktene som måtte ligge bak.

Jeg har været mitt land utro. Neste års sommersykkelbrev kommer fra Norge. Jeg lover.

Lille Arøy
14. juli 2009
arne jon isachsen